

Skolebørn med DLD

EN ANALYSE AF ET CASESTUDIE

Eva-Maria Glimberg

Studienr. dip46183

Modul: Afgangsmodul

Anslag inkl. mellemrum: 47.748

Indhold

Indledning.....	3
Problemformulering.....	4
Metode.....	4
Lovgivning.....	5
Introduktion af case – en baggrundsbeskrivelse	5
Case	6
Refleksion	6
1. Sprog.....	7
Sprogets form.....	7
Sprogets indhold	8
Sprogets funktion	8
Analyse	8
LogoFoVa.....	9
One Word receptiv (ROWPVT) og ekspressive ordforrådstest (EOWPTV)	9
2. Developmental Language Disorder – DLD.....	10
Historien om DLD	10
Hvem er børnene med DLD?	11
Definition og beskrivelse af DLD	11
Den sproglige profil hos børn med DLD	12
Konsekvenser af DLD.....	12
Analyse	13
3. Logopædisk udredningsdesign.....	13
Kvantitative test	13
Kvalitativ vurdering	14
Forældreinterview.....	14
CELF-4.....	14
Analyse af testresultater	16
Pragmatisk profil	18
Ordforrådstest One Word	18
Delkonklusion	18
Refleksion	19
4. Logopædisk indsats	19
Vækstmodellen.....	19

Sammenfatning	20
Præsentation af produkt	20
Konklusion	21
Perspektivering.....	21
Litteraturliste.....	22
Bilag 1: Fridas case forløb.....	24
Bilag 2: Testbatteri og CHIPS	25
Bilag 3: Logofova (2014).....	28
Bilag 4: Ordforrådstest	466
Bilag 5: Ordforrådstest	522
Bilag 6: Anamnese	555
Bilag 7: Forældreinterview	566
Bilag 8: CELF – 4.....	611
Bilag 9: Ordforrådstest	844
Bilag 10: Produkt – Folder DLD.....	92

Indledning

De allerfleste børn tilegner sig sproget uden problemer. Men for et mindretal er det anderledes. De har sprogindlæringsvanskeligheder. Det vil sige, at de har varige vanskeligheder med at forstå, producere eller bruge, det talte sprog.

Ved udviklingsmæssige sprogforstyrrelser er udviklingen og brugen af sprogfærdigheder svækket. Vanskelighederne konstateres ofte tidligt i barndommen, men kan vare ved ind i ungdoms- og voksenlivet.

Undersøgelser fra England og USA viser, at forekomsten af udviklingsmæssige sprogforstyrrelser er 7%. Overfører vi det tal til Danmark, sidder der 1-2 børn i hver klasse med sprogforståelsesvanskeligheder (Christensen, 2021). Men selv om sprogforstyrrelserne altså er meget udbredte, er det kun få lærere, der kender til dem:

”Man har hørt om autisme og ADHD, men meget få lærere og læsevejledere kender til betegnelsen DLD, og hvad der ligger bag den. Lærere og læsevejledere vil måske genkende den gruppe elever som børn og unge, der har svært ved at formulere sig sammenhængende og på en måde, som er let at følge, og som kæmper med læsning på grund af deres vanskeligheder med talt sprog. Men ofte mistolkes DLD som faglige vanskeligheder eller adfærdsvanskeligheder som fx problemer med koncentration. Eleven kan også opfattes som stille og genert.”

citeres Rikke Vang Christensen, lektor på Københavns Universitet i artiklen ”Overset sproglig vanskelighed” fra Folkeskolen.dk (Vilien, 2020). Hun er en af de ganske få, som forsker i udviklingsmæssige sprogforstyrrelser i Danmark.

Den manglende opmærksomhed på udviklingsmæssige sprogforstyrrelser indebærer ifølge Rikke Vang Christensen en forhøjet risiko for vedvarende læsevanskeligheder, manglende uddannelse, arbejdsløshed og social isolation for de børn og unge der er ramt.

Hun problematiserer, at der er risiko for, at børn og unge med sprogforstyrrelser ikke får den nødvendige støtte til at udvikle sig bedst muligt og, at der på skolerne er behov for et tættere samarbejde mellem PPR-logopæder, skolens fagteams og læsevejledere.

I de specialiserede målrettede indsatser, er det hensigtsmæssigt, at logopæden samarbejder med barnet, forældre og lærere om at opstille mål, der kan påvirke hverdagen og mulighederne for deltagelse i undervisningen positivt.

Som grunduddannet lærer har jeg ikke haft kendskab til betegnelsen DLD, og alt hvad der ligger bag den.

Mit faglige mål med denne diplomuddannelse er at kunne søge arbejde inden for logopædien og gennem mit logopædistudie, har jeg stiftet bekendtskab med DLD. Jeg er således blevet nysgerrig på at undersøge identifikationen af udviklingsmæssige sprogforstyrrelser og på, hvorledes logopæden kan arbejde med specialiserede målrettede indsatser. Ud fra en logopædisk vinkel er jeg optaget af at undersøge, hvad det er for en vejledning, som forældre og pædagogisk personale har behov for i deres hverdag, og hvordan logopæden kan bruge sin viden i en samskabelse af forståelse og handlinger sammen med de vigtige aktører omkring barnet?

Med denne opgave er det derfor min hensigt at undersøge, analysere og udrede en case med henblik på identifikation af DLD. Jeg vil beskæftige mig med analyse og fortolkning af det logopædiske

testmateriale Clinical Evaluation of Language Fundamentals-Fourth Edition - CELF- 4 samt til den mundtlige eksamen komme ind på, hvordan logopæden kan vejlede forældre og pædagogisk personale med henblik på at støtte og skabe forandringsprocesser for et barn med sproglige vanskeligheder?

Gennem dette arbejde håber jeg at kunne opnå handlekompetencer til selv at planlægge og udføre en logopædisk indsats for skolebørn med DLD.

Dette leder mig frem til min problemformulering:

Problemformulering

- Hvordan kan CELF-4 anvendes i forbindelse med identifikation af DLD?
- Hvordan kan forældre og pædagogisk personale vejledes med henblik på at skabe forandringsprocesser ift. barnets sproglige udvikling?
- Hvordan kan jeg som kommende logopæd – på grundlag af en samlet forståelse af case personens sproglige vanskeligheder – planlægge en logopædisk indsats.

Metode

Mit afgangsprøveprojekt er centreret omkring et casestudie af Frida på 12 år, som via en CELF-4 test skal vurderes til, hvorvidt hun opfylder kriterierne for DLD. Og hvor logopæden efterfølgende i samarbejde med det pædagogisk personale og forældre skal planlægge et interventionsforløb med specialiserede målrettede indsatser for at hjælpe og støtte Frida i hendes sproglige udvikling.

Min empiri består af analyse og tolkning af Fridas CELF-4 test samt interviews med henholdsvis Fridas forældre, lærere og den lokale talepædagog, som yderligere har stillet rapporter, testresultater m.v. til rådighed for mig.

Den samlede empiri har til formål at hjælpe mig i min professionsdannelse, til når jeg som kommende logopæd møder børn med udviklingsmæssige sprogvanskeligheder.

Jeg lægger ud med et kort afsnit om lovgivning, da jeg finder det vigtigt at kende den overordnede ramme, der danner grundlag for det logopædiske arbejde, som min kommende praksis skal tilrettelægges ud fra.

Herefter følger en introduktion og baggrundsbeskrivelse af barnet i mit casestudie – Frida. Jeg beskriver her de talepædagogiske tiltag, der tidligere er gennemført. For at kunne analysere og vurdere case barnets samlede aktuelle vanskeligheder er mit afgangsprøveprojekt bygget op over fire afsnit.

Det første afsnit handler om sprog. Jeg beskriver her sprogets opbygning, og med udgangspunkt i Bloom og Lahey's teori belyser jeg, hvordan de sproglige områder påvirker hinanden. Gennem analyse, refleksion og diskussion af case barnets testresultater vurderer jeg her Fridas tale-sproglige vanskeligheder ud fra Bloom og Lahey's sprogmodel.

I afsnit to sætter jeg fokus på udviklingsmæssig sprogforstyrrelse. Med afsæt i Rikke Vang Christensen, Dorothy V.M. Bishop og Katja Vilien dykker jeg ned i fænomenet DLD.

Afsnit tre omhandler det logopædiske udredningsdesign. Jeg diskuterer og vurderer her CELF- 4 programmet med henblik på logopædisk intervention og undersøger gennem teori og analyse Fridas fonologiske processer til vurdering af den logopædiske indsats.

Afsnittet sluttet af med en delkonklusion på casen, der sammen med min refleksion leder frem til afsnit 4, hvori jeg beskriver den logopædiske indsats og samarbejdet med lærere og forældre på baggrund af Vækstmodellens fem cirkler. Dette afsnit vil jeg sammen med beskrivelsen af mit produkt uddybe til den mundtlige eksamen.

Afsnit fire leder også frem til en afsluttende konklusion samt en perspektivering.

Lovgivning

Det logopædiske område betragtes formelt som specialundervisning, og hører lovgivningsmæssigt hjemme i undervisningsministeriets regi. Det er underlagt § 3, stk. 3, § 19 i, stk. 1, § 21, stk. 5, § 30 a og § 51b, stk. 3 om folkeskolen, jf. lovbekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 (website 1).

Formålet med den specialpædagogiske bistand er, at børn med særlige behov sikres en udvikling således, at de gennem deres skolegang kan deltage på lige fod med andre.

Lovgrundlaget for folkeskolen vil være en del af mit grundlag. Særligt er BEK om specialpædagogisk bistand og specialundervisning væsentlig, hvor det fastslås, at *specialpædagogisk rådgivning omfatter rådgivning til forældre, lærere eller andre, hvis indsats har væsentlig betydning for elevens udvikling* (§1, stk. 1) samt §1, stk. 4: *Undervisning og træning i funktionsmåder og arbejdsmetoder, der tager sigte på at afhjælpe eller begrænse virkningerne af psykiske, fysiske, sproglige eller sensoriske funktionsvanskeligheder.*

Introduktion af case – en baggrundsbeskrivelse

Frida er 2,8 år, da hendes dagplejer henvender sig *Børn og Familie – Forebyggelse, rådgivning og behandling* på Bornholm for med hjælp fra en logopæd at få ideer til sproglige lege, særligt med henblik på at støtte Fridas sproglige udvikling. Dagplejeren synes, at Frida virker ukoncentreret og let lader sig aflede og distrahere i lege, og når de læser bøger. Frida har pludret, men forældrene er nu i tvivl om hendes hørelse. Frida siger ord og enkelte sætninger. Dagplejer og logopæd aftaler, at dagplejer skal spørge ind til forældrene om Fridas hørelse, hun får udleveret et papir om dialogisk læsning til forældrene, og hun opfordres til at bede forældrene kontakte logopæden, når de får invitationen til 3 års sprogscreening.

Tilbage meldingen på 3 års sprogscreening den 5. marts 2013 viser, at Frida har nogle udtalefejl. Hun bruger /d/ i stedet for /k/ i ko og klovn. Hun bruger /b/ i stedet for /p/ i pige. Hun har endnu ikke konsonantklyngerne på plads, og hun bruger en del ord i flertal, fx siger hun katte i stedet for kat.

Ang. Fridas hørelse fortæller mor, at Frida bliver tilset af en ørelæge, hvor hun bliver tjekket for ørevoks, da hun har meget produktion af dette. Hun har lidt væske i ørene. Mor har selv brugt høreapparat, men klarer sig uden nu.

Forældre og logopæd aftaler et nyt konsultativt møde, når Frida bliver 4 år for at følge op på hendes sproglige udvikling.

Ved den talepædagogiske opfølgning fra den 6. februar 2014 testes Frida med Kaj-udtale test og Kaufmann-sprogforståelsestest, der viser, at Fridas sprog har udviklet sig meget siden tre års screeningen, men at hun fortsat er forsinket sprogligt, hvad angår hendes ordforråd, sætningsopbygning og udtale. Logopæden har noteret: *”Hun har derfor brug for, at de voksne omkring hende har særlig opmærksomhed på at støtte hendes sproglige udvikling”*.

Et uddybende case overblik findes som bilag (bilag 1).

Case

Frida er nu 12 år gammel og går i 5. klasse. Hun har igennem hele sit skoleforløb været tilknyttet forskellige tilbud i skolens støttecenter, men hendes lærere er fortsat bekymrede for hendes sproglige- og faglige udvikling. Skolens læsevejleder tester Frida med Testbatteriet og en CHIPS test (bilag 2). Til skolens halvårslige klassekonference, hvor klassens faglige trivsel diskuteres med lærere, BRKs læsekonsulent og skolens ledelse, aftales det at indstille Frida til PPR.

Læsekonsulenten anbefaler en CELF-4. Hun mener, at Fridas sproglige vanskeligheder er af en særlig karakter – DLD og hensigten med en CELF-4 udredning er at undersøge, hvilken indsats der kan hjælpe Frida bedst.

Refleksion

I relation til min case og min problemformulering er jeg nysgerrig på, hvorledes jeg som kommende logopæd kan tilegne mig den nødvendige viden, det fordrer at kunne intervenere i komplekse logopædiske arbejdsopgaver, som dilemmaet her hos Frida der i gennem hele sin skoletid har haft massive sproglige vanskeligheder.

Er det muligt at tilrettelægge en logopædisk intervention, der tilgodeser Fridas vanskeligheder i skolen, uden at stille for mange sproglige krav der presser både hende, hendes familie og det pædagogiske personale?

Denne problemstilling kalder på et teoretisk grundlag for det logopædiske arbejde med sproglige vanskeligheder og for fænomenet DLD.

Vi kan hjælpe børn og unge med udviklingsmæssig sprogforstyrrelse, men i første omgang kræver det, at vi er opmærksomme på, at de findes. Elever med DLD udgør ca. 7% af befolkningen, men DLD er et stort set ukendt begreb i offentligheden (Norbury et al., 2016; Tomblin et al., 1997). DLD har betydelig indflydelse på livet og læring, men det er ikke let at genkende (Christensen, 2018).

Som vi ser det i Fridas case, er der igennem flere år gjort mange bekymringer for hendes læring og fremskridt, men DLD har ikke før nu været en årsag, der undersøges. Dette har betydning for eleven med DLD, forældre og det pædagogiske personale, der føler sig forvirrede og frustrerede.

Situationer som Fridas case eksisterer af to årsager:

- 1) DLD er almindeligt, men ukendt/misforstået og
- 2) sprog er grundlaget for læring og undervisning.

Jeg vil i dette afsnit undersøge sproget, da sproget er grundlaget for al kommunikation.

1. Sprog

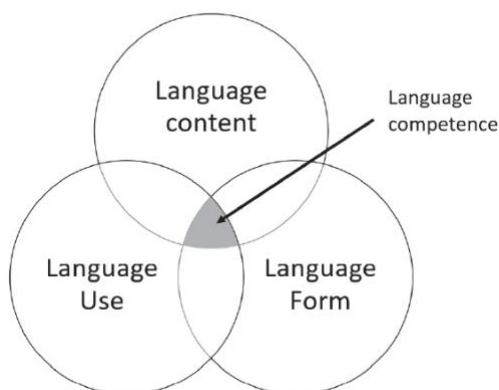
I Psykologisk pædagogisk ordbog defineres sprog således:

”System af tegn el. symboler som udtrykker et begreb, en tanke o.l. fx i form af tale og skrift samt tegnsystemer som matematikkens formelsprog m.m.” (side 367, Hansen m.fl.).

Således består sproget af et kompliceret system, som med fonemer i bestemte sammenkædninger skaber ord. De enkelte ord kædes sammen igennem grammatik: syntaks (sætningsopbygning) og morfologi (ex. endelser) og bliver til hele og forståelige sætninger, som igennem det narrative og pragmatiske niveau er med til at skabe kommunikation mellem mennesker (Jacobsen & Skyum-Nielsen 2007).

I forlængelse heraf beskriver Bloom og Lahey i deres sprogmodel tre områder i sproget:

1. sprogets form (fonologi, lydskelnen, morfologi og syntaks)
2. sprogets indhold (semantik og ordforråd)
3. sprogets funktion (pragmatik)

Figur 1: Model af sproget set hos Bloom og Lahey, 1978 (Paul, 2007)

Disse tre områder udgør tilsammen det impressive og ekspressive sprog og står i et dialektisk forhold til hinanden. Det ekspressive sprog er i modellen opdelt i to områder, form og funktion, mens den impressive del er indholdet. Det betyder, at alle elementerne har betydning for at barnet kan udvikle et funktionelt sprog.

Sprogets form

Sprogets form beskriver opbygningen af, hvordan sprogkomponenter kan sættes sammen (Bloom & Lahey, 1978) (Paul, 2007).

Sprogform er ifølge Bloom og Lahey sat sammen af flere delsystemer. Fra den mindste enhed inkluderer sprogformen:

- Fonologi – de regler, der styrer, hvordan fonemer eller lyde kan være kombineret.
- Morfologi – de regler, der styrer, hvordan morfemer eller de mindste enheder af betydning sættes sammen og
- Syntaks – reglerne, der styrer, hvordan ord kan sættes sammen for at skabe meningsfulde sætninger (Bloom & Lahey, 1978) (Paul, 2007).

Sprogets indhold

Sprogindhold refererer til sprogets eller semantikkens betydningssystem. Det omfatter den viden og betydninger, vi har om et objekt, en handling, en følelse eller en erfaring og knytter denne viden til et tegn, som et talt eller skrevet ord.

Sprogindhold involverer både at forstå ord og ords betydninger samt at kunne bruge præcise og specifikke ord til at formidle mening.

Sprogindhold er mere end et stort ordforråd eller det at kende ord, men involverer forståelse af ords betydninger sammen med de indbyrdes forbindelser, der eksisterer mellem ord (Reilly & Love, 2006).

Sprogets funktion

Der er to hovedaspekter inden for sprogbrug: *Funktion* - formålet med hvilket sprog bliver brugt og *Kontekst* – indflydelsen fra de omgivende omstændigheder (Bloom & Lahey, 1978) (Paul, 2007). Sprogets funktion omfatter konventioner om passende måder at bruge sproget tilsigtet i konteksten.

Sprogets funktion påvirker derfor de andre to domæner sprogindhold og sprogform. Den strækker sig ydermere til sproglige komponenter, såsom ord og betydninger, vendinger og sætninger, men også til ikke-sproglige komponenter som fx tonefald og ansigtsudtryk.

I sidste ende er sprogkompetence integrationen af alle tre områder, og vi bruger denne kompetence både til at forstå og formidle budskaber. Sproget omfatter derfor både et receptivt domæne og et ekspressivt domæne (Bloom & Lahey, 1978) (Paul 2007).

Manglende viden eller vanskeligheder i nogen af disse underfærdigheder på tværs af sprogets tre hovedkomponenter – indhold, form og funktion vil betyde vanskeligheder med den sproglige kompetence (Bloom & Lahey, 1978) (Leonard, 2014).

Sprogvanskeligheder kan vise sig på mange forskellige måder alt efter hvilken underfærdighed eller kombination af underfærdigheder, der påvirkes.

Det er væsentligt, at logopæden har viden om, hvordan disse områder har indflydelse på hinanden for at kunne vurdere barnets sproglige kompetencer.

Der er altså tale om en sproglig forstyrrelse, når udviklingen af et eller flere af sprogets områder ikke følger den typiske udvikling.

Analyse

I nedenstående analyse vil jeg undersøge Fridas sproglige kompetencer vha. testresultater fra Logofova testen (2014) og One Word receptiv og ekspressive ordforrådstest (2014) samt Bloom og Laheys sprogmodel.

LogoFoVa

Logofova er en fonoligetest, der bygger på nye normative data. Den giver et overblik over barnets fonologiske processer og mulighed for diagnosticering efter Barbara Dodds klassifikationsmodel.

Logofova testen fra 2014 (bilag 3) viser, at Frida har vanskeligt ved at udtale /k/, som hun ofte erstatter med /t/ samt vanskeligheder med /g/, som hun erstatter med /d/.

F.eks.

Kat (udtales kad) → Frida siger tad

Gynge (udtales gøņə) → Frida siger døņə

Derudover har Frida vanskeligheder i konsonantklyngerne pr, sk, sp, st, sv, skr, stj of str.

F.eks.

Ske (udtales sge) → Frida siger de

Stol (udtales sdol) → Frida siger dol

Strømper (udtales sdrømber) → Frida siger domber

Frida har altså fejl i produktionen af sproglyde især konsonanter. Hun har vanskeligheder med at opfatte lydelige forskelle (fx /k/ → /t/) som begge dele kan være symptomer på udviklingsmæssige sprogforstyrrelse.

One Word receptiv (ROWPVT) og ekspressive ordforrådtest (EOWPTV) (bilag 4).

Begge test vurderer ordkendskabsniveauet hos børn. ROWPVT: Måler om det impressive ordforråd er forsinket eller afviger fra det normale og aldersvarende. Denne viden er vigtig, fordi evnen til *at forstå og kende ord* er essentiel for børns sprog- og læseudvikling.

EOWPTV: Måler om det ekspressive ordforråd er forsinket eller afviger fra det normale og aldersvarende. Denne viden er vigtig, fordi evnen til *at forstå og benævne ord* er essentiel for børns sprog- og læseudvikling.

I ROWPVT der måler Fridas passive ordforråd (hun udpeger her det billede, der passer til det ord, logopæden siger), svarer hendes præsentation til, hvad man kan forvente af et barn i hendes alder → hendes kronologiske alder er i september 2014 4,7 år og 27 dage, og hendes aldersvarende niveau i den receptive One-Word test er 4,8 år. Det viser, at hun forstår og kender de ord, logopæden udpeger.

I EOWPTV den ekspressive del som ser på hendes aktive sprog, hvor hun selv skal benævne en lang række billeder, volder det hende mere besvær. Da testen gøres op, svarer hendes præstation til et barn, som er cirka et år yngre → aldersvarende niveau i den ekspressive One Word test er 3,6 år. Det viser, at hun har svært ved selv at forstå og benævne ord.

Således koncentrerer Fridas vanskeligheder i relation til Bloom og Laheys model sig primært i sprogets form- og indholdsside.

Sat ind i Bloom og Laheys model fremgår det, at Fridas vanskeligheder på sprogets form- og indholdsside får betydning for kommunikationen, der befinder sig i den inderste del af modellen, hvor områderne mødes.

At Frida er forsinket på formsiden i form af fonologiske vanskeligheder, gør, at hun kan være svær at forstå for andre, men samtidig har hun en alderssvarende sprogforståelse i forhold til at forstå og kende ord. Hun kan aktivt benævne ord, dog har hun vanskeligt ved selv at huske og bruge præcise og specifikke ord til at formidle mening.

Ved at bruge sproget erfarer Frida miljøets reaktioner, hvilket er en vigtig læreproces og udvikling af hendes sprogforståelse. Derfor er det vigtigt, at logopæden foretager undersøgelser og tests der går på alle sprogets områder.

Den talepædagogiske opfølgning fra 9. juni 2015, hvor Frida igen testes med One Word ekspressive (bilag 5) viser, at Frida denne gang kan benævne flere billeder, men ikke så mange at det modsvarer, at hun er blevet 10 måneder ældre. Samlet set har hun øget sin forsinkelse sådan, at hendes præstation denne dag svarer til en forsinkelse på ca. 1 år og 5 måneder → alderssvarende niveau er 3,11 år.

Når udviklingen af et eller flere af sprogets elementer fx inden for dimensionen *sprogets form* ikke følger den typiske udvikling, vil der således, som vi ser det hos Frida være tale om en sproglig forstyrrelse.

Jeg finder det derfor relevant i nedenstående afsnit konkret at præsentere DLD samt beskrive og analysere Fridas aktuelle vanskeligheder, bud på konkret intervention i forhold hertil vil blive præsenteret til min mundtlige eksamen.

2. Developmental Language Disorder – DLD

DLD er en vedvarende sprogforstyrrelse uden åbenbar årsag. Den er ifølge Bishop karakteriseret ved en "*profile of difficulties that causes functional impairment in everyday life and is associated with poor prognosis*" (Bishop et al., 2017, s. 1068).

Udviklingsmæssige sprogforstyrrelse er et nylig godkendt diagnostisk udtryk. DLD kom i januar 2022 med i ICD-11, der er WHO's klassificering af sygdomme (webside 2).

Tidligere var DLD kendt som SLI (Specific Language Impairment). Navnet er ændret til DLD for mere nøjagtigt at afspejle de typer af vanskeligheder, barnet kan opleve.

Historien om DLD

Udviklingsmæssigsprogforstyrrelse blev godkendt som en internationalt diagnostisk udtryk i 2016, gennem to forbundne Delhi undersøgelser kendt som CATALISE.

Disse undersøgelser under ledelse af Professor Dorothy V.M. Bishop søgte konsensus om terminologi og om identifikations karakteristika ved børn, der havde brug for yderligere støtte til deres sprogudvikling (Bishop et al., 2016, 2017; Ebbels 2014) (Christensen, 2018). De internationalt anbefalede betegnelser for DLD er:

(D)developmental – altså *udviklingsmæssig* fremhæver fremkomsten af en tilstand gennem udvikling, snarere end en erhvervet skade (Bishop et al., 2017).

(L)anguage – *sprog* tydeliggør, at det specifikt er sproget, det drejer sig om.

(D)isorder – forstyrrelse illustrerer den vedvarende og gennemgående karakter af tilstanden (Bishop et al., 2017) (Christensen, 2018).

Disse betegnelser har en betydning for, hvordan vanskelighederne bliver forstået af børnene, deres familie og af samfundet. *Udviklingsmæssig* er valgt for at gøre opmærksom på, at sprogforstyrrelsen ikke er kommet til senere i barndommen, men at den opstod under udviklingen uden klare årsager (Bishop et al., 2017) (Ebsen og Clausen, 2018, side 14) (Christensen, 2018). Det er også en væsentlig pointe, at en betydelig del af børnene med *sprogforstyrrelser* vil få vedvarende vanskeligheder og selv med hensigtsmæssige, virkningsfulde indsatser vil en del af disse børn aldrig blive kureret for deres vanskeligheder med sproget (Bishop et al., 2017) (Christensen, 2018).

DLD er relativt ukendt i Danmark, men nyere forskning anslår, at DLD påvirker ca. 7% af befolkningen, hvilket svarer til ca. to elever i en klasse med 27 elever (Norbury et al., 2016) (Christensen, 2021). Denne statistik tyder på, at alle lærere hvert år vil have en elev i klassen med DLD, men på trods af sin udbredelse er DLD ukendt i forhold til andre tilstande som fx ADHD og ordblindhed (Bishop et al., 2017) (Rikke Vang, 2018).

Hvem er børnene med DLD?

Dette afsnit er en præsentation af børnene med DLD. Her gennemgås definitionen af DLD og den typiske sproglige profil hos børn med DLD.

Definition og beskrivelse af DLD

Udviklingsmæssig sprogforstyrrelse - DLD - er vanskeligheder med at lære og bruge sprogfærdigheder. DLD kan optræde både i elevens sprogproduktion, i forståelsen af fx beskeder og fagsprog og i elevens læseforståelse (side 1, Vilien, 2020).

DLD kan forekomme sammen med andre udviklingsvanskeligheder som ADHD, vanskeligheder med eksekutive funktioner, dyspraksi og ordblindhed (Bishop et al., 2017) (Christensen, 2018).

Kriterierne for udviklingsmæssige sprogforstyrrelser ses samlet i en oversigt i figur 2 herunder (side 34, Christensen, 2018).

Udviklingsmæssig sprogforstyrrelse (DLD)
<ul style="list-style-type: none">• sprogforstyrrelse, som udgør barrierer for kommunikation eller indlæring i hverdagen.• sprogforstyrrelse, hvor forskningen indikerer, at det er usandsynligt, at sprogvanskelighederne spontant går over.• sprogforstyrrelse, der <u>ikke</u> forekommer sammen med en kendt biomedicinsk problematik såsom intellektuel udviklingsforstyrrelse, autismespektrumforstyrrelse eller sensorineuralt høretab.• sprogforstyrrelse, der <u>kan</u> forekomme sammen med vanskeligheder med eksekutive funktioner, ADHD, APD, dyspraksi eller ordblindhed.
(Bishop et al., 2017)

Figur 2: Kriterier for udviklingsmæssige sprogforstyrrelser set hos Rikke Vang Christensen, 2018

Ved DLD er udviklingen og brugen af sprogfærdigheder reduceret. Vanskelighederne konstateres ofte tidligt hos barnet, men hos børn i 2-3 årsalderen er det vanskeligt at forudsige, hvordan det vil

gå dem sprogligt, da en del af disse små børn vil vokse fra deres vanskeligheder (Bishop et al., 2017) (side 35, Rikke Vang, 2018). Har børnene stadig sprogvanskeligheder i 5 årsalderen er der dog stor risiko for vedvarende vanskeligheder med sproget især, hvis barnet samtidig har sprogforståelsesvanskeligheder (Stothard et al., 1998) (side 35, Christensen, 2018).

Årsagen til DLD er uklare, men forskellige forarbejdningsevanskeligheder ser ud til at kunne spille en rolle (fx Leonard, 2014) (side 35, Christensen, 2018). Desuden viser genetiske studier at DLD kan være arveligt betinget (SLI Consortium, 2004) (side 35, Christensen, 2018). CATALISE panelet vurderer også at sprogforstyrrelser og/eller ordblindhed hos andre i familien, lavt uddannelsesniveau hos forældrene og dårlige sociale kår kan være risikofaktorer, der har forbindelse med DLD.

Den sproglige profil hos børn med DLD

Kendetegnede for børn med DLD er, at de har dårlige forudsætninger for at tilegne sig sprog. De kan have vanskeligheder med forståelse eller produktion af ordforråd, syntaks, morfologi, fonologi eller pragmatik. Der er ikke ét bestemt sprogligt symptom, som altid skal eller vil være til stede (side 35, Christensen, 2018).

Men børn med sprogforstyrrelser udvikler som andre børn deres sprogfærdigheder over tid, og derfor ændrer de sproglige symptomer sig også. CATALISE-panelet anbefaler derfor, at der i forbindelse med udredning af børn med sprogforstyrrelser laves en grundig beskrivelse af præcis, hvilke sproglige komponenter det givne barn har vanskeligt ved på det givne tidspunkt (Bishop et al., 2017) (Christensen, 2018).

Konsekvenser af DLD

Ifølge Rikke Vang Christensen lektor i børnelogopædi ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab på Københavns Universitet er det især vigtigt hos de ældre elever at være særligt opmærksom på DLD. De tidlige vanskeligheder med sprogproduktion fx forenklet udtale af ord eller sætninger uden de korrekte ordbøjninger og småord overvinder børn typisk ret tidligt. Men selvom det ikke længere kan *høres* hos de ældre elever, kan de fortsat have vanskeligheder at lære sig nye færdigheder, nye ord eller udtrykke sig i en kontekst (side 3, Vilien, 2020).

Og der kan være risiko for, at børnenes vanskeligheder enten bliver helt overset eller anses som faglige vanskeligheder eller adfærdsproblemer. Opdages DLD ikke er der forhøjet risiko for vedvarende læsevanskeligheder, lave karakterer og manglende uddannelse (Catts, Fey, Tomblin & Zhang, 2002; Elbro, Dalby & Maarbjer, 2011; Norbury et al., 2016) (side 37, Christensen, 2018).

DLD er således en forstyrrelse, der uopdaget kan have store konsekvenser for barnet.

Når børn påbegynder deres skolegang med en sprogforstyrrelse, vil de højst sandsynlig fortsætte med at opleve løbende sprogvanskeligheder (Bishop et al., 2017; McLeod 2011) (Christensen, 2019).

De har stor risiko for at udvikle læsevanskeligheder (Elbro et al., 2011) (side 20, Christensen, 2019). Læsevanskelighederne kan både være i form af læseforståelsesvanskeligheder som følge af børnenes vanskeligheder med ordforråd og grammatik, men kan også være i form af afkodningsvanskeligheder (ordblindhed) (Bishop og Snowling, 2004) (side 20, Christensen 2019).

Begrænset sprogkompetence betyder, at elevens udvikling og læring er i fare og kan påvirke elevens livsforløb (Christensen, 2021).

Lærernes kendskab til DLD og dens karakteristika kan hjælpe det pædagogiske personale med at identificere elever med DLD i deres klasseværelser og forsøge at modvirke vanskelighederne og de konsekvenser, der er forbundet med DLD.

Får man som pædagogisk personale mistanke om en sprogforstyrrelse, vil det være nyttigt at kontakte en logopæd, der kan gennemføre en udredning af vanskelighederne med talt sprog og som kan identificere sprogforstyrrelser som fx DLD (side 21, Christensen 2019).

I de specialiserede målrettede indsatser, er det hensigtsmæssigt, at logopæden samarbejder med barnet, forældre og det pædagogiske personale om at opstille mål, der kan påvirke barnets hverdag og muligheder for deltagelse i undervisningen positivt.

Analyse

Børn med sprogforstyrrelser udvikler som andre børn deres sprogfærdigheder over tid og derfor ændrer de sproglige symptomer sig også.

I nedenstående analyse vil jeg undersøge udviklingen af Fridas sproglige kompetencer. Frida går nu i 5. klasse. Hendes lærere har igennem hele hendes skoleforløb været bekymrede for hendes generelle læring samt hendes sprog- og læsevanskeligheder. De oplever, at hun har mangelfulde arbejdshukommelsesressourcer og en dårlig opmærksomhedsstyring. Det opleves, at hun kan have svært ved at finde det rette ord, og at hendes ordforråd ikke er så stort.

I november 2021 bliver Frida testet af skolen læsevejleder i Testbatteriet og en CHIPS (bilag 2).

Jeg vil i det følgende kun fokusere på de elementer i testen, der er relevant for min undersøgelse.

3. Logopædisk udredningsdesign

I nedenstående afsnit vil jeg beskrive, diskutere og analysere det logopædiske testmateriale Clinical Evaluation of Language Fundamentals-Fourth Edition (herefter CELF-4), som var det testmateriale, der blev benyttet ved min observation af logopædens udredning af Frida. BRKs læsekonsulent udtrykte ved den halvårslige klassekonference en stærk formodning om at Fridas sproglige vanskeligheder kunne være identifikationer på DLD. Hensigten med den logopædiske udredning var at undersøge Fridas vanskeligheder og på baggrund heraf at lave en målrettet indsats for at hjælpe Frida bedst muligt.

Jeg har valgt at udforme mit testbatteri som et trianguleret design, så der både indgår kvantitative og kvalitative metoder (Kruse, 2007, s.47).

Derfor er Fridas anamnese (bilag 6) i denne opgave baseret på baggrund af et kvalitativt interview med hendes forældre (bilag 7).

Kvantitative test

Kvantitative test er baseret på evident forskning. Det betyder, at barnets sprog kan måles i forhold til en norm, der er evidens baseret og hermed sikrer den kvantitative test en validitet, reliabilitet og specificitet (Slott, 2009, side 242 – 255).

I min triangulering er det min intention at vurdere Fridas testresultater i CELF-4 samt en kvalitativ vurdering af hendes fejltyper.

Kvalitativ vurdering

Det kvalitative undersøgelsesmateriale har jeg valgt at basere på et kvalitativt interview med Fridas forældre og observationer af Frida i forbindelse med testsituationen.

Jeg vurderer, at jeg som kommende logopæd har brug for en kombination af både den kvantitative og den kvalitative tilgang for at danne et billede af case barnets sproglige kompetencer.

Forældreinterview

For at få baggrundsviden om barnet i min case valgte jeg supplere den talepædagogiske testning af Frida med et forældreinterview. Da jeg som studerende ikke havde mulighed for at teste eksempelvis hørelse og neurologisk status.

En forældresamtale kan ikke sidestilles med en dybtgående udredning af barnet. Forældre vil naturligt udtale sig ud fra egne indtryk fra undersøgelser, der tidligere er foretaget, og som forældre kan der være forhold, der tillægges en anden betydning end den professionelle ville gøre. Dog føler jeg, at jeg ved at interviewe forældrene, fik en viden om barnet jeg ikke kunne opnå på anden måde.

Jeg besluttede at interviewe forældrene ud fra et spørgeskema, som de fik tilsendt inden vores samtale. Jeg ville gerne give dem mulighed for at kigge spørgsmålene igennem inden vores møde. Og ved selve interviewet havde jeg chance for at uddybe nogle af spørgsmålene ligesom forældrene kunne uddybe deres svar.

Spørgsmålene i interviewet blev formuleret på baggrund af et spørgeskema, der hører til i "Språklig Snabbscreening" af Bruce & Wigforss, 1998 set hos Rikke Vang Christensen "Det er ikke let" (Christensen 2004). Spørgsmålene er valgte til at belyse forældrenes indtryk af både barnets sproglige status og udvikling samt for at danne et overblik over forhold som kan have betydning for sprogudviklingen eksempelvis problemer med hørelsen og forekomsten af sproglige vanskeligheder i familien (se Bishop 1997) (side 29, Christensen, 2004).

Jeg ønskede at danne mig et overblik over, om Frida har været gennem en psykologisk og neurologisk testning, hendes sproglige status i forhold til sprogforståelse samt hendes forståelighed.

Interviewet spurgte også ind til sproglige vanskeligheder i den nærmeste familie.

Under forældreinterviewet nedskrev jeg så meget jeg kunne nå. Da samtalen også blev optaget via "Memoer" på min iPad, havde jeg efter vores samtale mulighed for at supplere oplysninger i interviewet, som jeg ikke havde fået med i første runde.

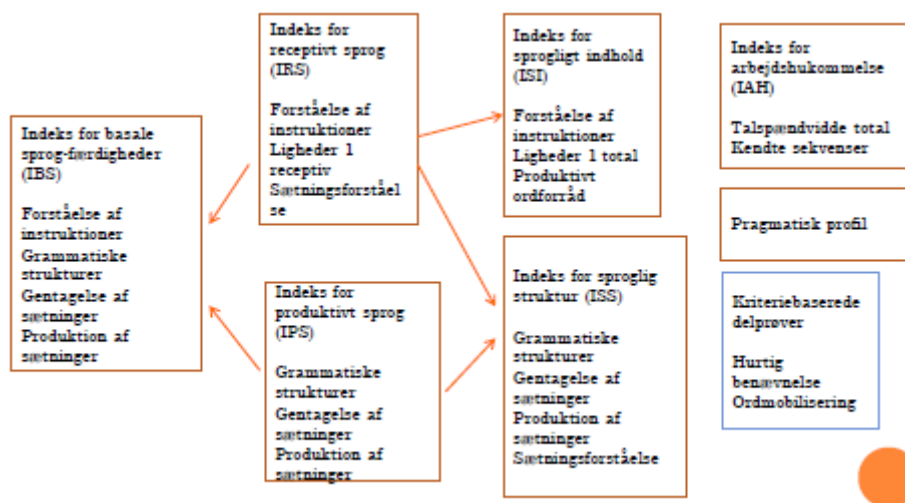
Forældreinterviewet er vedlagt som bilag (bilag 7).

CELF-4

Jeg har i min gennemgang af udredningsmaterialet CELF-4 (bilag 8) valgt at tage afsæt i Bloom og Laheys sprogmodel, for at sikre at jeg kommer ind på alle de relevante sproglige komponenter inden for Bloom og Laheys 3 sproglige dimensioner.

CELF-4 testen er udviklet i 2013 af Elisabeth H. Wiig. Logopæd og ph.d. i sprog, læring og kommunikation samt professor emerita ved Boston University, USA. På dansk er testen oversat af Kikki Førsteliin Andersen.

I den danske udgave af CELF-4 blev i alt 600 børn testet, og 496 forældre besvarede den tilhørende pragmatiske profil. Disse data ligger til grund for de skandinaviske normer. Ydermere blev der indsamlet data i fire kliniske grupper: Børn med sproglige vanskeligheder, børn med autismespektrumforstyrrelse, børn med ADHD og børn med Cochlesrimplant (webside 2). CELF-4 er således en større standardiseret sprogtest. Den er en hurtig og præcis screening til vurdering af, hvem der kan være i risiko for en sprogforstyrrelse og tilbyder en fleksibel proces til identificering, vurdering og opfølgning af sproglige vanskeligheder hos børn i alderen 5-12 år.

Figur 3: Indhold og opbygning: CELF-4 set hos Kiki Førsteliin Andersen, (Andersen, 2019)

Testen består af 13 delprøver som vurderer forskellige aspekter samt eksekutive funktioner, verbal korttidshukommelse og arbejdshukommelse, der ved nedsættelse kan være bidragende årsager til sproglige vanskeligheder (webside 3). 2 af delprøverne er kriteriebaserede (Om og Hb). I 11 delprøver indgår i alt syv sammensatte scorer – indekser.

Med CELF-4 kan man således beregne i alt syv indekser. Det betyder at man oveni den generelle score for Indeks for basale sprogfærdigheder (IBS) kan konvertere resultaterne til seks mere specifikke indeksscorer, der viser barnets evner inden for de mere afgrænsede sproglige områder: Indeks for receptivt sprog (IRS), Indeks for produktivt sprog (IPS), Indeks for sprogligt indhold (ISI), Indeks for sproglig struktur (ISS), Indeks for sproglig hukommelse (ISH) og Indeks for arbejdshukommelse (IAH) (webside 3).

De resterende to delprøver opgøres separat og omhandler Hurtig benævnelse (Hb) og Ordmobilisering (Om).

Testen indeholder ydermere en pragmatisk profil og et observationskema.

Den pragmatiske profil, der indgår i CELF-4 har til formål at fange sider af sproget, der ikke er tydelige eller lette at vurdere i selve den formelle testsituation.

I forhold til udredninger af sproglige vanskeligheder kan pragmatiske sproglige vanskeligheder spille en væsentlig rolle i nogle børns kommunikationsproblematik. I observationsskemaet kan der indhentes yderligere information om, hvordan barnet kommunikerer. Skemaet sætter fokus på områderne: Forståelse, Tale, læse og Skrive (webservice 3).

Samlet set giver CELF-4 en fleksibel og bred sproglig vurdering, hvor resultaterne kan danne baggrund for selve interventionen.

Jeg vil i det følgende kun fokusere på de elementer i testen, der er relevant for min undersøgelse.

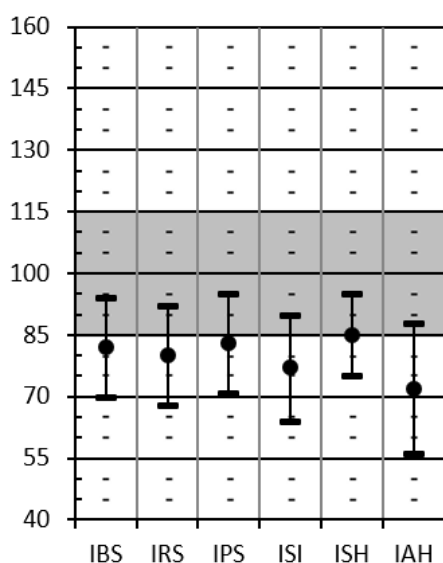
Analyse af testresultater

Det grå felt i indeksprofilen nedenfor afspejler gennemsnittet for alderen inkl. øvre og nedre del af gennemsnittet.

Som det ses, placerer Fridas præstation sig på underkanten af den nedre del af gennemsnittet og klart under gennemsnittet (de sorte prikker), hvilket tydeligt indikerer, at hun bredt set har nogle sproglige udfordringer.

Hendes profil fremstår jævn, og der er således ud fra indekserne her ikke tale om, at hun har særlige udfordringer/ressourcer på det receptive eller det produktive område, men snarere om nogle mere generelle sproglige udfordringer.

Indeksprofil

I delprøven Hurtig Benævnelse som ikke indgår i indeksprofilen vurderes også Fridas evne til at holde opmærksomheden, hendes eksekutive funktioner og arbejdshukommelse.

Kriteriebaserede delprøver			
Hurtig benævnelse [Hb]		Ordmobilisering [Om]	
Opgave 3		Opgave 2 og Opgave 3	
Tidsforbrug	47	Total råscore	33
Normalt tidsforbrug		Normalt antal ord	
Antal fejl	0	Kvalitative observationer	
Normalt antal fejl		Gentagelser	Totalt antal fejl
		0	4

I delprøven Ordmobilisering, som heller ikke indgår i indeksprofilen, måles indlæringen af semantiske kategorier som f.eks. ”du kan spise...”, ”du kan arbejde med...” Derudover stiller den krav til barnets evne til at holde fokus og til dets arbejdshukommelse.

Frida præsterer i disse to delprøver som forventet for alderen med et normalt tidsforbrug, normalt antal ord og normalt antal fejl.

Hvis vi laver nogle nedslag i de enkelte delprøver, ses det, at Frida f.eks. udfordres i opgaver, hvori der indgår højre/venstre, alfabetremsen og månedsremsen, fordi de elementer endnu ikke er sikkert indlært. Det får betydning for hendes præstation i indekserne henholdsvis Sproglig Hukommelse/Receptivt sprog og Arbejdshukommelse.

I delprøven omhandlende tekstforståelse, som indgår i indekset Sprogligt indhold, fik Frida læst to tekster om henholdsvis et spillermøde i en fodboldklub og en tur i svømmehallen op af logopæden. Hun skulle besvare spørgsmål til historierne, og det var tydeligt, at Frida udviste markant bedre forståelse for en tekst, når hun havde noget forforståelse (hun har i flere år gået til svømning og er også hjælpetræner på et børnehold i svømmehallen).

I delprøven hvor hun skulle producere sætninger og i delprøven, hvor hun skulle forklare sammenhæng mellem to ord, var det tydeligt at hendes sætningsopbygning, når hun føler sig presset, nemt kan blive forenklet og noget ufuldstændig. F.eks. blev hun bedt om at lave en sætning med ordet aldrig, og Frida sagde ”aldrig gå over rødt”.

Både i testsammenhæng og i samtale med Frida høres det, at der stadig er enkelte ord, hun ikke udtaler helt distinkt og korrekt. F.eks. erstatter hun /g/ med /k/ i et ord som glas, som mere kommer til at lyde som ”klas”. Det kan handle om, at det er en rest af hendes tidligere udtalevanskeligheder og altså noget, der er automatiseret forkert muligvis også med baggrund i den tidlige hørenedsættelse. Derudover at hendes fonologiske opmærksomhed fortsat er udfordret.

Der er i CELF-4 en produktiv ordforrådstest på 20 ord. Den er kun normeret til 9 år og indgår derfor ikke i den samlede oversigt. Den viste imidlertid, at Frida kun kunne benævne halvdelen af ordene, hvilket bevirkede, at logopæden efterfølgende valgte at lave en egentlig ordforrådstest (One Word) med hende (se senere i afsnittet).

Det var kendetegnende for Frida i alle testens delprøver, at hun var meget rolig og arbejdsom. Hun gjorde sig umage og var vedholdende i forhold til at løse opgaverne. Hun gav ikke op selvom opgaverne var svære, og i de opgaver som var på tid, brugte hun den tid, der var nødvendig, sådan at hun kom igennem med ingen eller ganske få fejl. Hun var lidt fåmælt og stillede ikke spørgsmål til, hvordan opgaverne skulle løses eller om, hun havde forstået opgaverne rigtigt.

Pragmatisk profil

I CELF-4 indgår også en opgørelse af barnets pragmatiske profil. Den har til hensigt at vurdere barnets sprog i en hverdagskontekst, og den er lavet på baggrund af logopædens interview med Fridas forældre. Dens særlige fokus er om barnet anvender sproget relevant, hvordan barnet indgår i kommunikation med andre og om barnet anvender relevant mimik/gestik m.m.

Her placerer Frida sig på baggrund af forældrenes udsagn fint indenfor gennemsnittet. Dog bemærkes det af både forældre og lærere, at Frida kan have svært ved at forstå/tolke vittigheder samt forstå tale, der ikke skal opfattes konkret f.eks. talemåder som ”der er ingen ko på isen”.

Ordforrådstest One Word

One Word er en todelt ordforrådstest. I den receptive del skal barnet udpege det billede ud af fire mulige, som passer til ordet der siges, og i den produktive del skal det benævne en masse billeder.

Frida præsterede rigtig fint i den receptive del og gjorde brug af gode strategier som udelukkelsesmetoden ”det kan ikke være den og den så må det være...”, ”det lyder som”, ”jeg gætter bare”. I den produktive del hvor hun så et billede ad gangen, som hun skulle benævne, var hun langt mere udfordret. F.eks. sagde hun ”gamle ting” om statuer, ”firkant” om et rektangel og ”temperatur” om et termometer (bilag 9).

Det blå skraverede felt angiver gennemsnittet og en standardafvigelse fra gennemsnittet og den første søjle er det receptive ordforråd og den anden det produktive ordforråd.

Standard-score	Receptiv ordforråd	Ekspressiv ordforråd	Percentil
145			
140			>99
135			99
130			98
125			95
120			91
115			84
110			75
105			66
100	X		50
95			37
90			25
85			16
80		X	9
75			5
70			2
65			1
60			< 1
≤55			

Hendes besvarelse i den receptive del svarede til standardscore 104 og percentil 61 og i den produktive del til standardscore 81 og percentil 10.

Delkonklusion

Ifølge Bloom og Lahey findes der adskillige variationer af sproglige vanskeligheder: Fra et uforståeligt og mangelfuldt ekspressivt sprog til et begrænset impressivt sprog eller til en atypisk brug af ord og grammatiske strukturer. De bruger termen *sproglig forstyrrelse* i forhold til børns sproglige udvikling, der adskiller sig fra den typiske udvikling for barnets kronologiske alder (Bloom & Lahey, 1988).

Testmaterialerne peger i retning af, at Frida er udfordret bredt set i forhold til det receptive og produktive sprog, i forhold til det sproglige indhold, sproglig hukommelse og arbejds hukommelse.

På ordforrådsniveau ses et receptivt ordforråd svarende til den forventede sproglige udvikling, hvilket til dels skyldes, at hun har gode strategier til at arbejde sig ind på det rigtige svar. Men hun er udfordret i forhold til sit produktive ordforråd, og hendes sproglige udvikling adskiller sig her væsentlig fra hendes kronologiske alder.

Hendes styrke er hendes måde at gå til opgaver på. Hun er arbejdsom, koncentreret og fokuseret, når der er ro omkring hende.

Hendes pragmatiske anvendelse af sproget er naturligt og upåfaldende.

De logopædiske undersøgelser viser, at hun fortsat har nogle sproglige vanskeligheder, og at hun derved lever op til flere af kriterierne i forhold til at have en udviklingsmæssig sprogforstyrrelse – DLD.

Refleksion

Da Frida også har vanskeligheder i form af mangelfulde arbejdshukommelsesressourcer og dårlig opmærksomhedsstyring har hun behov for særlige målrettede sprogstimuleringsindsatser (side 37, Christensen, 2018).

Hendes sproglige indlæringsvanskeligheder som følge af DLD, kan vi ikke regne med går over af sig selv. Derfor er det nødvendigt, at logopæden i samarbejde med barnets forældre og det pædagogiske personale sætter mål for de indsatser, der skal iværksættes. Konkrete mål er vigtige, fordi de giver interventionen en klar retning (side 37, Christensen, 2018).

4. Logopædisk indsats

Logopædens forebyggende og foregribende indsatser bevæger sig mere og mere henimod en konsultativ praksisform. Den konsultative ydelse består af rådgivning, vejledning og sparring med det pædagogiske personale, lærere og forældre. Jf. lovgivningen, bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 (webside 1) om specialpædagogisk bistand til elever i grundskolen.

Logopæden kan rådgive og vidensdele ved blandt andet individuelle vejledningsbesøg og netværksmøder.

Med afsæt i det arbejde der allerede er sat i gang, kan logopæden inspirere lærerne til, hvordan de kan bygge videre på deres egne erfaringer, med særligt øje for barnet med DLD.

For at logopæden kan give sparring, vejledning og rådgivning til lærerne omkring sprogarbejde med Frida er besøg, narrativer og observationer en vigtig brik i forhold til at kunne tage afsæt i det sprogarbejde, der allerede er i gang på skolen.

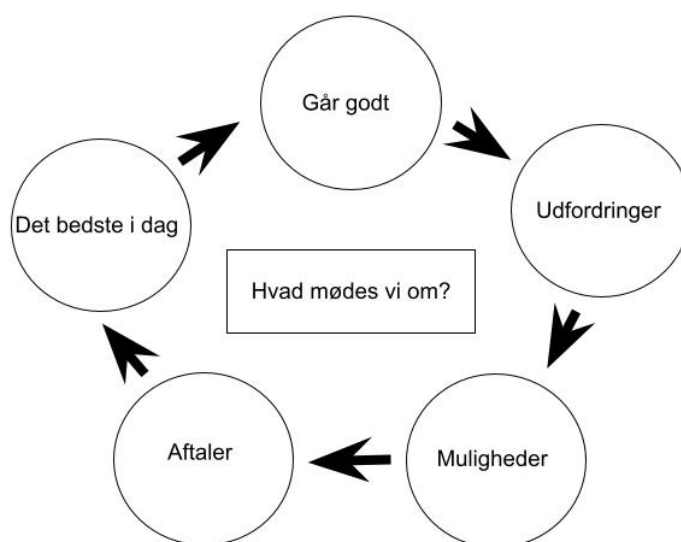
Jeg har været på besøg på Fridas skole og med udgangspunkt i mine observationer, vil jeg til den mundtlige eksamen uddybe min analyse og komme med ideer til, hvordan det forebyggende sprogstimulerende arbejde, der allerede er i gang, kan gøres endnu bedre.

Vækstmodellen

Beslutningerne omkring valg af undervisning skal træffes i fællesskab af forældre, lærere og logopæd. Jeg er under arbejdet med mit afgangsprøve blevet inspireret af Vækstmodellen. Det er min vurdering, at Vækstmodellen har de elementer, der skal til, for at skabe den gode samtale. Modellens anerkendende tilgang, hvor logopæden lytter og tager afsæt i forældrenes

erfaringer, er et godt udgangspunkt for at skabe tillid i forhold til at komme igennem med den faglige viden, som logopæden kan tilføre samtalen. Der lyttes til såvel udfordringer som muligheder og det positive, der allerede er i gang, og modellen kan dermed medvirke til konstruktive handlemuligheder.

Vækstmodellen er baseret på den værdsættende tankegang og inddrager på en anerkendende måde barnets nære voksne med henblik på at facilitere, at der sker en udvikling for barnet (Grønbæk, 2009).

Figur 4: Vækstmodellen. Gengivet efter Grønbæk, 2009

Mødet med forældrene omkring Vækstmodellen kommer således til at danne grundlag for den logopædiske indsats, der sættes i gang for Frida.

Der skabes på den måde et godt grundlag for videre samarbejde omkring kompleksiteten i Fridas sproglige vanskeligheder.

Sammenfatning

Det har stor betydning for kvaliteten af sprogarbejdet, at logopæden bruger tid på at sparre og vidensdele med forældre og lærerne. Sprogarbejdet er betydningsfuldt for at opnå et solidt sprogligt fundament. Sprogarbejdet bliver således særdeles betydningsfuldt for udviklingen af Fridas sproglige forudsætninger og hendes skriftsprog.

Præsentation af produkt

Vi kan hjælpe børn og unge med DLD, men det kræver først og fremmest, at vi er opmærksomme på, at de findes. Meget få pædagoger, lærere og læsevejledere kender til betegnelsen udviklingsmæssig sprogforstyrrelse, og hvad der ligger bag den. Skal vi give elever med DLD den rette hjælp, er det en forudsætning, at lærere og læsevejledere i folkeskolen bliver opmærksomme på deres eksistens og får en grundlæggende forståelse af elevernes vanskeligheder samt en viden om hensigtsmæssige undervisningsindsatser og læringsmiljøer (Veber Nielsen, 2022).

Mit vedhæftede produkt er en folder tænkt til skole- og uddannelsessystemet. Den skal være med til at give et øget kendskab til elever med udviklingsmæssig sprogforstyrrelse blandt fagprofessionelle

fx i folkeskolen. Udover at give et indblik i DLD peger den også på, at logopædiske sparring og vejledning i tilrettelæggelsen af indsatser er en mulighed, som det pædagogiske personale kan benytte sig af. Jeg ser frem til at uddybe min folder til eksamen.

Konklusion

Undersøgelser viser, at der sidder op mod 2 elever i hver skoleklasse med udviklingsmæssige sprogforstyrrelser. For disse elever vil der ofte være tale om vedvarende vanskeligheder, der kræver vedvarende opmærksomhed i undervisningen og specialiserede målrettede indsatser. Mit case barn Frida er en af disse elever, da hun lever op til flere af kriterierne ift. DLD.

Udfordringen i dag er, at det pædagogiske personales kendskab til DLD er yderst begrænset, og at elever med DLD ofte misforstås, som elever der har faglige vanskeligheder eller adfærdsvanskeligheder.

Som det første skal kendskabet til DLD udbredes blandt det pædagogiske personale og forældrene. Dette er også hensigten med min folder.

Er der mistanke om, at en elev har DLD, er det vigtigt at inddrage logopæden, således at eleven kan blive testet. CELF-4 er en større standardiseret sprogttest, der hurtigt og præcist vurderer, hvem der kan være i risiko for en sprogforstyrrelse. Det er vigtigt, at logopæden for at kunne planlægge sin logopædiske indsats indkredser omfanget af barnets tale- og sproglige vanskeligheder.

Den logopædiske indsats har stor betydning. I form af rådgivning, vejledning og sparring med forældre og pædagogisk personale skal der iværksættes målrettede indsatser for elevens daglige sprogarbejde.

Det er især vigtigt, at det pædagogiske personale får en viden om, hvordan de med særlige undervisningsindsatser og hensigtsmæssige læringsmiljøer kan hjælpe elever med DLD.

Jeg vil til min mundtlige eksamen komme med konkrete forslag til, hvordan overnævnte kan gøres.

Perspektivering

Udviklingsmæssig sprogforstyrrelse kan være arveligt og optræder hyppigt sammen med ordblindhed. I interviewet med Fridas forældre bliver jeg opmærksom på at Fridas storesøster i forbindelse med sin videregående uddannelse er blevet testet ordblind. Både storesøster og mor har gennem deres skolegang haft læseforståelsesvanskeligheder. Ydermere er Fridas morfar og moster begge ordblinde. Med Fridas historie in mente er det vigtigt at være opmærksom på hendes fortsatte sproglige udvikling.

Litteraturliste

Andersen, Førsteliin Kikki (2019). CELF-4 Analyse og fortolkning af testresultater. Slides fra Rønne den 25.10.19

Bishop, D. V., Snowling, M. J., Thompson, P. A., & Greenhalgh, T. (2017). Phase 2 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(10), 1068-1080.<https://doi.org/10.1111/jcpp.12721>

Bloom, Lois (1988): What is language. I: Lahey, Margaret (1988): *Language disorders and language development*, kap. 1, Macmillan Publishing Company, 1988, New York.

Christensen, Rikke Vang (2004). *Det er ikke let! En undersøgelse af grammatiske problemer hos danske børn med sprogforstyrrelser*. Københavns Universitet.

Christensen, Rikke Vang (2018). *Børn med udviklingsmæssige sprogforstyrrelser – ord er vigtige*. TALE-HØRE-NYT.

Christensen, Rikke Vang (2019). Udviklingsmæssige sprogforstyrrelser – ret ukendte forstyrrelser med store konsekvenser. LÆSEPÆDAGOGEN Nr. 5

Christensen, Rikke Vang (2021). *Sprogforstyrrelse – også et problem blandt unge og voksne*. [Sprogforstyrrelser - også et problem blandt unge og voksne | emu danmarks læringsportal](#)

Grønbæk, M. o. (2009). *Vækstmodellen - vejen til den gode samtale*. Dafolo.

Hansen, Mogens & Thomsen, Poul & Varming, Ole (1997). *Psykologisk pædagogisk ORDBOG*. Gyldendal

Jacobsen, Henrik og Skyum-Nielsen, Peder (2007). *Dansk sprog. En grundbog*. Schøn.

Kruuse, Emil (2007). *Kvalitative forskningsmetoder – i psykologi og beslægtede fag*. Dansk Psykologisk Forlag

Leonard, L. B. (2014). *Children with specific language impairment*. MIT Press.

Paul, R. (2007). *Language disorders from infancy through adolescence: Assessment & intervention* (3rd ed.). Mosby Elsevier.

Reilly, S., & Love, E. (2006). *Vocabulary: Making connections*. <http://www.loveandreilly.com.au/images/pdf/17voccon.pdf>

Slott, Malene (2009). *Logopædisk vurdering af børns sprog*. Set i Bleses, Dorthe & Højen, Anders (2009). *Når børn lærer sprog*. Syddansk Universitetsforlag

Veber Nielsen, 2022. [Sæt kurs mod målrettede sprogforståelsesindsatser \(videnomlaesning.dk\)](#)

Vilien Katja (2020). *Overset sproglig vanskelighed*. Folkeskolen.dk

Websider:

Webside 1: [Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand \(retsinformation.dk\)](#) set den 24/4 2022

Webside 2: <https://icd.who.int/browse11/1-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/862918022>

Webside 3: [CELF-4 - Pearson Clinical & Talent Assessment](#)

Bilag 1: Fridas case forløb

Logopæd besøg hos dagplejer den 30.10.2012

Tilbage melding på 3 årsscreening den 5.03.2013

Talepædagogisk opfølgning 6.02.2014. Materiale: Kaj-udtaletest, Kaufmann sprogforståelsestest samt materiale fra 3 års screeningen.

Talepædagogisk opfølgning den 9.10.2014. Materiale: Logofova udtaletest, One Word receptive og ekspressiv ordforrådtest.

Talepædagogisk opfølgning den 9.06.2015. Materiale: Kaj-udtaletest, Trog2, billedhistorie, test af hukommelsesspændvidde – Epsteins test og One Word.

Talepædagogisk opfølgning den 2.03.2016. Materiale: Kaj-udtaletest, Trog2, One Word ekspressiv ordforrådtest.

Talepædagogisk opfølgning den 16.01.2017. Materiale: Kaj-udtaletest

Afslutning af kort talepædagogisk forløb den 6.04.2017.

Ressourcecenter forløb den 8.06.2020.

Testbatteriet den 22.11.2021.

Indstilling til PPR den 17.12.2021.

Logopædisk vurdering af Frida den 12.04.2022.

Bilag 10
Produkt – Folder DLD

Udviklingsmæssig sprogforstyrrelse (DLD)

Hvordan vi støtter børn og unge med udviklingsmæssig sprogforstyrrelse i folkeskolen.

Denne guide vil give dig som fagprofessionel et indblik i DLD (eng.: Developmental Language Disorder herefter DLD) herunder, hvordan du identificerer og understøtter DLD i dit klasseværelse.

Hvad er DLD?

DLD står for Developmental Language Disorder – på dansk udviklingsmæssig sprogforstyrrelse. Tidligere var DLD kendt som SLI (Specific Language Impairment). Navnet er ændret til DLD for mere nøjagtigt at afspejle de typer af vanskeligheder, barnet kan opleve.

Børn og unge med DLD har problemer med at forstå og/eller bruge talesproget. Et barn eller en ung med DLD kan møde vanskeligheder på en række områder fx: Læring, læsefærdigheder, bearbejdning og hukommelse, følelsesmæssig trivsel, social interaktion, venskaber, adfærd og dannelse.

5 ting du skal vide om DLD

1. DLD har en betydelig indvirkning på børns sociale interaktion og deres faglige udvikling.
2. I Danmark rammer DLD omkring 1-2 børn i hver skoleklasse.
3. Børn og unge med DLD er mere tilbøjelige til at opleve vanskeligheder med deres læring og møde sociale og følelsesmæssige problemer.
4. DLD kan forekomme hos alle elever uanset social baggrund, men det ser ud til, at DLD kan være arvelig.
5. Børn og unge med DLD vil gennem hele deres skoletid have brug for, at der tilrettelægges såvel almene som målrettede indsatser og specialstøtte. Vi kan ikke kurere DLD, men vi kan på forskellig vis understøtte sprogudvikling og fremme livskvalitet.

Hvordan kan DLD se ud i klasselokalet?

- Elever med DLD vil finde det svært at forstå, hvad der bliver sagt til dem, især hvis der bliver talt hurtigt, eller hvis der er distraktioner.
- Eleven er ukoncentreret.
- Eleven udtrykker sig upræcist, når han/hun bliver spurgt.
- Igennem sit skoleforløb vil et barn med DLD sandsynligvis opretholde en 2-3-årig sproglig udviklingsforskel ift. sine jævnaldrende.
- Eleven deltager ikke særligt i gruppearbejde.
- Eleven forstår ikke, hvad han/hun skal gøre i stillede opgaver.
- Eleven har læseforståelsesvanskeligheder.
- Eleven har vanskeligheder ved at huske ord og fagbegreber.

Hvordan støtter vi børn og unge med DLD i folkeskolen?

- Tidlig indsats er vigtig. At anerkende tilstanden i førskolen kan have gavnlige effekter på langt sigt.
- Det er vigtigt at tilskynde forældre og omsorgspersoner til at udvikle gode sprogindlæringsmuligheder fx i form af muligheder for at tilegne sig nye ord.
- Individuelle og specialiserede målrettede indsatser kan hjælpe med at påvirke elevens hverdag og muligheden for deltagelse i undervisning og socialt samvær.
- Logopæden kan samarbejde med barnet/ den unge og hans/hendes netværk af fx forældre og lærere om at opstille mål og integrere støttende strategier i læseplanen.

Undervisningsstrategier

- Prøv at få øjenkontakt og brug deres navn, når du henvender dig til eleven.
- Brug visuel støtte så meget som muligt.
- Brug så mange sanser som muligt til at undervise i nye emner. Demonstrer, rør, lugt og tal.
- Tjek for forståelse. Dette vil hjælpe alle børn i klassen.
- Giv eleven tid til at bearbejde og finde ordene.

Brug sproget

- Brug korte enkle sætninger, hvor det er muligt, og opsummer det, der er blevet sagt.
- Hvis instruktionerne involverer flere trin, så pind dem ud og gentag, hvis det er muligt.
- Knyt nye eller svære ord til enklere ord. Overvej om du kan tegne det.
- Spørgsmål kan være en udfordring for børn med DLD, prøv i stedet at kommentere, hvad der bliver gjort i stedet for at sætte spørgsmålstejn ved det.
- Det at finde ord kan være en udfordring, så byd på flere ord at vælge i mellem.

Klasseværelsets organisation

- Børn med DLD bør være placeret i klasserummet, så du nemt kan få deres opmærksomhed, da lytning og forståelse kan være hårdt arbejde, og eleven derfor nemt kan miste koncentrationen i løbet af lektionen.
- Overvej siddepladser og grupperinger nøje, så eleven med DLD kan arbejde sammen med støttende jævnaldrende.
- Planlæg lektionerne, så eleven med DLD kan holde pauser fra at lytte, da det kan være meget trættende.
- Hav opgaver klar, som kan udføres selvstændigt i et stille rum.

Logopædisk sparring og vejledning

Udviklingsmæssig sprogforstyrrelse har vedvarende karakter, derfor kan børn og unge med DLD have brug for logopædisk støtte – direkte eller indirekte – på forskellige tidspunkter i deres skoleforløb.

Fordi DLD forekommer forskelligt fra barn til barn, kan en logopæd hjælpe med at identificere barnets eller den unges styrker og behov i forskellige områder af deres sprog. Logopæden kan udarbejde en indsats med specifikke mål baseret på elevens individuelle profil.

Er du lærer eller pædagog, og er du interesseret i at blive klogere på DLD og/eller har du et barn, som du er bekymret for, er du altid velkommen til at kontakte mig for oplæg om DLD eller logopædisk rådgivning. Jeg glæder mig til at høre fra dig.

*Eva Maria Glimberg,
logopædistuderende BRK*

Kilder

Introduktion til DLD hos unge, Danmarks Læringsportal (EMU): <https://emu.dk/stx/saerlige-elevgrupper/ordblindhed/sprogforstyrrelser-ogsaa-et-problem-blandt-unge-og-voksne>

RADLD (Raising Awareness of Developmental Language Disorder) er et britisk initiativ fra forskere og logopæder for at udbrede kendskabet til DLD. Link: <https://radld.org/>

Introducerende artikel om DLD i Læsepædagogen: Vang Christensen, R. (2019). Udviklingsmæssige sprogforstyrrelser – ret ukendte forstyrrelser med store konsekvenser. Læsepædagogen, 5, 19-23.

LÆR MERE

<https://video.ku.dk/video/64180330/sprogforstyrrelser-mullge>

<https://youtu.be/PKegRIHFqH4>

